

KURU PĒC SKAITA VALSTS PREZIDENTU VĒLĒSIM

Dr. iur. Jānis Pleps, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents

[1] Saeima šā gada 3. jūnijā sasaukusi ārkārtas sēdi Valsts prezidenta vēlēšanām.¹ Nemot vērā, ka Valsts prezidents Andris Bērziņš paziņojis par nekandidēšanu uz otro pilnvaru termiņu,² šogad 8. jūlijā amata pienākumu pildīšanu sāks jauns Valsts prezidents. Šādās reizēs parasti ierasts norādīt, kurš pēc kārtas Valsts prezidents ir sācis pildīt amata pienākumus. Un ierasti šādās reizēs zināmu skaidrojumu prasa Kārļa Ulmaņa gadījums, kurš pēc izdarītā valsts apvērsuma līdztekus Ministru prezidenta pienākumiem uzņēmas Valsts prezidenta amata izpildīšanu. Tradicionāli K. Ulmanis ticis iekļauts Valsts prezidentu sarakstā.³ Tāpat K. Ulmaņa portrets ir skatāms Valsts prezidentu portretu galerijā, kura atspoguļo oficiālo nostāju jautājumā par Valsts prezidentu skaitu un izvietota Rīgas pils Ģerboņu zālē.

[2] Šajā rakstā no Latvijas konstitucionālo tiesību perspektīvas tiks aplūkotas iespējas Kārli Ulmani atzīt par pilntiesīgu Valsts prezidentu. Papildus tam tiks risināts jautājums arī par to, vai mūsu Valsts prezidentu galerijā nebūtu nepieciešams papildinājums, kas ilustrētu Latvijas Republikas kontinuitātes (nepārtrauktības, turpinātības) doktrīnas piemērošanu arī šajā jautājumā.

Foto: Boriss Koļesņikovs

Valsts prezidentu un Latvijas Republikas valsts galvu nošķiršana ļauj precīzi identificēt attiecīgās valsts amatpersonas statusu un pilnvaru apjomu, kā arī raksturo Latvijas Republikas konstitucionālās iekārtas attīstību. Latvijas Republikā līdz šim bijuši septiņi Valsts prezidenti, bet valsts galvas – vienpadsmit.

[3] Valsts prezidents ir Latvijas Republikas Satversmē⁴ (turpmāk – Satversme) paredzēta Latvijas Republikas valsts galva, kas veic noteiktas funkcijas konstitucionālajā iekārtā.⁵

Satversmes 35. pants paredz, ka Valsts prezidentu ievēlē Saeima uz noteiktu pilnvaru termiņu. Satversmes 36. pants paredz aizklātu Saeimas balsojumu Valsts prezidenta vēlēšanās un nepieciešamo balsu vairākumu. Prasības Valsts prezidenta amata kandidātam nosaka Satversmes 37. pants. Savukārt Satversmes 40. pants paredz, ka Valsts prezidents amata pienākumus uzņemas Saeimas sēdē, dodot svinīgu solījumu.

Līdz ar to saskaņā ar Satversmi ir skaidri formulēti vairāki priekšnoteikumi, kuri nepieciešami, lai kādu personu atzītu par Valsts prezidentu:

1) šī persona atbilst Satversmē noteiktajām prasībām un ir tiesīga kandidēt Valsts prezidenta vēlēšanās;

2) šo personu Valsts prezidenta amatā ievēlējusi Saeima, ievērojot Satversmē noteikto balsošanas kārtību, ar nepieciešamo balsu vairākumu;

3) ievēlētais Valsts prezidents ir Saeimas sēdē devis Satversmē paredzēto svinīgo solījumu un uzņēmis amata pienākumus.

Piemērojot relevantās Satversmes normas, ir izšķirams arī jautājums par Valsts prezidentu skaitu, proti, par tādiem atzīstami tikai Saeimas ievēlētie, kuri Saeimas sēdē devuši Satversmē paredzēto svinīgo solījumu. Satversme izslēdz jebkādu citu iespēju personai kļūt par Valsts prezidentu.

[4] Atbilstoši Satversmes prasībām Valsts prezidenta amatā ir ievēlēti un šos amata pienākumus uzņēmušies Jānis Čakste (1922. un 1925. gadā), Gustavs Zemgals (1927. gadā), Alberts Kviesis (1930. un 1933. gadā), Guntis Ulmanis (1993. un 1996. gadā), Vaira Vīķe-Freiberga (1999. un 2003. gadā), Valdis Zatlers (2007. gadā) un Andris

Bērziņš (2011. gadā). Līdz ar to 2015. gada vēlēšanās varētu tikt ievēlēts tikai astotais Valsts prezidents.

Kārlis Ulmanis un Augusts Kirhenšteins

[5] K. Ulmani Saeima nekad nav ievēlējusi Valsts prezidenta amatā, un viņš nav devis Satversmē noteikto Valsts prezidenta svinīgo solījumu, uzņemoties amata pienākumus.

Pienākumu izpildīt Valsts prezidenta amatu K. Ulmanim noteica viņa vadītais Ministru kabinets ar atsevišķu likumu, kad beigām tuvojās A. Kvieša pilnvaru termiņš Valsts prezidenta amatā.⁶ Šis likums tika pieņemts 1936. gada 12. martā, kad gandrīz divus gadus Latvijas Republika funkcionēja kā autoritāra valsts pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma.⁷

[6] 1934. gada 15. maija apvērsumā Satversmē paredzētā valsts iekārta tika antikonstitucionālā ceļā grozīta un Saeimas darbība apturēta. Valdības manīfēstā tika solīta Satversmes reforma, nerisīnot jautājumu par valsts iekārtas organizāciju līdz jaunās Satversmes pieņemšanai.⁸ Savukārt 1934. gada 18. maija Valdības deklarācija paredzēja, ka "Saeimas funkcijas līdz Satversmes reformas izvešanai izpilda Ministru kabinets"⁹ 1934. gada 18. maija Valdības deklarācija autoritārajā valstī bija tiesiskās iekārtas pamats, no kura savas tiesības atvasināja gan K. Ulmanis personiski, gan viņa vadītais Ministru kabinets.¹⁰

[7] Pēc valsts apvērsuma A. Kviešis palika Valsts prezidenta amatā un formāli leģitīmēja antikonstitucionālās pārmaiņas. Savukārt K. Ulmanis un viņa vadītais Ministru kabinets atzina un respektēja A. Kvieša kā Latvijas Republikas valsts galvas pilnvaras. Piemēram, Ministru kabineta pieņemtajā Likumā par likumu izsludināšanas kārtību atbilstoši autoritārā režīma specifikai tika pārveidots Satversmes 69.–71. pantā ietvertais regulējums, saglabājot arī Valsts prezidentam suspensīvā veto tiesības.¹¹

Praksē Valsts prezidenta A. Kvieša palikšana amatā apgrūtināja autoritārā režīma funkcionēšanu, kuras viens no pamatiem bija vadonisma princips. Kā rakstījis Kārlis Dišlers, autoritārā vadonības valstī augstākais orgāns – tautas vadonis – saskaņo un vada tautas un valsts kulturālo, politisko un saimniecisko dzīvi.¹² Atbilstoši autoritārās valsts valststiesībām vadonis bija valsts saimnieks, augstākais valsts valdnieks, valsts galva, tautas vadonis, augstākais valsts varas reprezentētājs, no kura atkarīga valsts politika, valsts likumu izdošana un likumu īstenošana.¹³ Vadoņa statuss autoritārajā valstī tika atvēlēts K. Ulmanim, savukārt atsevišķa Valsts prezidenta amata pastāvēšana ierobežoja vadonisma principa piemērošanu. "Pēc konstitūcijas pirmā persona valstī bija valsts prezidents, pēc faktiskās varas – ministru prezidents. Arī tautas acīs pirmais bija ministru prezidents Ulmanis."¹⁴

[8] Valsts prezidenta A. Kvieša pilnvaru termiņš beidzās 1936. gada 11. aprīlī. Tā kā viņam beidzās jau otrais pilnvaru termiņš, saskaņā ar Satversmes 39. pantu A. Kviešim prezidenta amats būtu jāatstāj. Kā rakstījis Kārlis Dunsdorfs: "[...] tagad bija izdevīgi atcerēties, ka saskaņā ar Satversmi valsts prezidenta amatā neviena persona nevarēja būt ilgāk par sešiem gadiem. [...] Saeima 1933. g. 4. aprīlī ievēlēja Kvieši otro reizi par valsts prezidentu, un, ja būtu palikusi spēkā demokrātiskā parlamentārā iekārta, viņa amata pilnvaras būtu izbeigušās 1936. g. 11. aprīlī. Šo datumu Ulmanis bija labi iegaumējis."¹⁵

Pauls Kalniņš un Jāzeps Rancāns izpildīja Valsts prezidenta vietu, balstoties uz Satversmi un mēģinot atjaunot Latvijas Republikas valstisko neatkarību. Ja Kārlis Ulmanis kā Valsts prezidenta amata izpildītājs autoritārā valstī tiek atzīts kā Valsts prezidents, tad vēl jo vairāk būtu atzīstams P. Kalniņa un J. Rancāna statuss, izpildot Valsts prezidenta vietu cīņā par Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanu.

Ministru kabinets 1936. gada 12. martā pieņēma Likumu par Valsts prezidenta amata izpildīšanu.¹⁶ Tā 1. pants noteica, ka "līdz Ministru kabineta 1934. gada 18. maija deklarācijā paredzētās Satversmes reformas izvešanai Valsts prezidenta amatu izpilda Ministru prezidents Dr. Kārlis Ulmanis".

[9] Komentējot šo likumu, K. Dišlers rakstījis, ka ar šo likumu atsevišķu Valsts prezidenta institūtu likvidēja un līdz Satversmes reformas izvešanai noteica speciālu Valsts prezidenta amata izpildīšanas kārtību – šo amata pienākumu izpildīšanu nodeva Ministru prezidentam K. Ulmanim.¹⁷ Pēc savas būtības notika valsts varas koncentrācija vienās rokās, kura reizē ir Ministru prezidents un Valsts prezidents.¹⁸ Valsts prezidenta amats tika pievienots Ministru prezidenta amatam, ieviešot jaunu amatu – Valsts un ministru prezidents.¹⁹

Šādai amatu apvienošanai bija zināms praktisks piemērs no Vācijas pieredzes, kur pēc reihā prezidenta Paula fon Hindenburga nāves reihā prezidenta amats tika apvienots ar reihā kanclera amatu, paredzot jaunu amatu – Vācijas firers un reihā kanclers.²⁰

[10] Līdz ar to pēc 1936. gada 11. aprīļa autoritārajā valstī tika radīts jauns valsts galvas amats – Valsts un ministru prezidents. Šāds amats tika radīts kā pagaidu risinājums līdz Satversmes reformai, Ministru prezidentam uzticot Valsts prezidenta amata pienākumu izpildīšanu.

laikam tiesiski pilnvarotās Saeimas priekšsēdētāju pārgājusi Valsts prezidenta vietas izpildīšana. Ar šo dienu es stājos pie Valsts prezidenta vietas izpildīšanas līdz jauna Valsts prezidenta ievēlēšanai Satversmē paredzētā kārtībā.³³ P. Kalniņš arī saskaņā ar Satversmes 56. pantu aicināja Mintautu Čaksti sastādīt Ministru kabinetu,³⁴ kā arī savu amata pienākumu ietvaros izsniedzis jaunas pilnvaras Latvijas sūtnim Londonā Kārlim Zariņam, kuras iesniegtas Lielbritānijas Ārlietu ministrijai.³⁵

[14] Trimdā tika mēģināts izveidot reāli funkcionējošo trimdas valdību. 1947. gada 26. aprīlī Eslingenā Latvijas Centrālajā padomē ietilpstošo partiju līderi – Jāzeps Rancāns (Latgales kristīgo zemnieku un katoļu partija), Voldemārs Bastjānis (Latvijas sociāldemokrātiskā strādnieku partija), Ādolfs Klīve (Latviešu zemnieku savienība), Ādolfs Bļodnieks (Latvijas Jaunsaimnieku partija) un B. Krūka (Demokrātiskā centra apvienība) – parakstīja aktu par Valsts prezidenta pienākumu izpildītāju. Šajā aktā tika konstatēts, ka “saskaņā ar Latvijas Satversmes 16. un 52. pantu Saeimas priekšsēža un Valsts prezidenta funkcijas pārgājušas uz Saeimas priekšsēdētāja otro biedru bīskapu Jāzepu Rancānu”.³⁶ J. Rancāna tiesības un pienākumu izpildīt Valsts prezidenta amata pienākumus apstiprināja arī 1947. gada 19. un 20. augusta Latvijas parlamentāriešu konference, kurā klātienē bija sapulcējušies divdesmit bijušie Saeimas deputāti. Valsts prezidenta vietas izpildīšanu J. Rancāns uzņēmās 1947. gada 20. augustā.³⁷

Bīskaps J. Rancāns lūdza trimdā esošos Latvijas Senāta senatorus sniegt atbildes uz diviem konkrētiem jautājumiem: “Vai Latvijas 1922. gada Satversme ir spēkā, un, apstiprinošā gadījumā, kādi Latvijas Satversmē paredzētie valsts orgāni tiesiski un faktiski pastāv vēl tagad?”³⁸ Senatori savā atzinumā pamatoja Latvijas Republikas pastāvēšanu, balstoties uz nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīnu un Satversmes spēkā esamību, kā arī atzina J. Rancāna tiesības izpildīt Valsts prezidenta vietu.³⁹

[15] Ņemot vērā Latvijas Republikas kontinuitātes (nepārtrauktības, turpinātības) doktrīnu, jāatzīst, ka P. Kalniņš un J. Rancāns izpildīja Valsts prezidenta vietu, balstoties uz Satversmi un mēģinot atjaunot Latvijas Republikas valstisko neatkarību.⁴⁰ Ja K. Ulmanis kā Valsts prezidenta amata izpildītājs autoritārā valstī tiek atzīts kā Valsts prezidents, tad vēl jo vairāk būtu atzīstams P. Kalniņa un J. Rancāna statuss, izpildot Valsts prezidenta vietu ciņā par Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanu.

Jo sevišķi tas ir būtiski demokrātiskas tiesiskas valsts un Satversmes autoritātes nostiprināšanas kontekstā, jo trimdā ne visi atzina P. Kalniņa un J. Rancāna tiesības pildīt Valsts prezidenta vietu. Daļa trimdas latviešu uzskatīja, ka Satversme ir

pilnībā spēkā esoša un atzina J. Rancāna pilnvaras. Sevišķi nozīmīgs šajā kontekstā bija Latvijas Senāta senatoru atzinums. Turpretī daļa trimdas latviešu neatzina Satversmes spēkā esamību un J. Rancāna

Par Valsts prezidentiem atzīstamas tikai Saeimas ievēlētas personas, kas Saeimas sēdē devušas Satversmē paredzēto svinīgo solījumu. Satversme izslēdz jebkādu citu iespēju personai kļūt par Valsts prezidentu. Kārli Ulmani Saeima nekad nav ievēlējusi Valsts prezidenta amatā, un viņš nav devis Satversmē noteikto Valsts prezidenta svinīgo solījumu, uzņemoties amata pienākumus.

pilnvaras, gribot turpināt K. Ulmaņa autoritāro režīmu.⁴¹ P. Kalniņa un J. Rancāna Valsts prezidenta vietas izpildītāju pilnvaru atzīšana un simboliska viņu ietveršana Valsts prezidentu sarakstā iezīmētu skaidru autoritārā režīma romantisma noliegumu un Latvijas Republikas valstiskuma balstīšanu uz Satversmē noteiktajām konstitucionālajām vērtībām.

Kāds ir Valsts prezidentu saraksts

[16] Šāds autora ierosinājums attiecībā uz P. Kalniņu un J. Rancānu varētu tikt kritizēts ar tiem pašiem argumentiem, kā autors kritizējis K. Ulmaņa ietveršanu Valsts prezidentu sarakstā. Proti, abi šie valstsvīri nebija ievēlēti Valsts prezidenta amatā ar Saeimas balsojumu un nebija devuši Valsts prezidenta svinīgo solījumu. Vēl jo vairāk – atšķirībā no K. Ulmaņa abi divi palika Satversmes 52. panta ietvaros, allaž uzsverot, ka viņi tikai izpilda Valsts prezidenta vietu līdz jauna Valsts prezidenta ievēlēšanai.

Lai atrisinātu šo problēmu, nepieciešams atgādinājums, ka Latvijas Republikas vēsturiskajā attīstībā ir bijuši dažādi valsts galvas modeļi.⁴² Atsevišķs Valsts prezidenta amats tika izveidots tikai ar Satversmi. Līdz Satversmes pieņemšanai otrā pagaidu satversme – Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi⁴³ – paredzēja, ka valsts galvas funkcijas izpilda Latvijas Satversmes sapulces prezidents.⁴⁴ Līdzīga prakse jau bija izveidojusies pirmās pagaidu satversmes laikā, kad valsts galvas funkcijas pildīja Latvijas Tautas padomes priekšsēdētājs.⁴⁵

Līdzīgi pēc neatkarības atjaunošanas valsts galvas funkcijas pildīja Augstākās padomes priekšsēdētājs. Lai gan sākotnēji par šo jautājumu pastāvēja domstarpības, normatīvi šo faktu konstatēja Augstākās padomes 1992. gada 15. septembra likums “Par Latvijas Republikas valsts galvu līdz Saeimas sanākšanai”.⁴⁶

[17] Konstatētās problēmas ar Valsts prezidentu sarakstu risināmas, nodalot Latvijas Republikas Valsts prezidentus no Latvijas Republikas valsts galvām, pie kurām līdztekus Valsts prezidentiem minams Latvijas Tautas padomes priekšsēdētājs, Latvijas Satversmes sapulces prezidents, Ministru prezidents kā Valsts prezidenta amata pienākumu izpildītājs, Saeimas priekšsēdētājs un viņa biedrs kā Valsts prezidenta vietas izpildītāji cīņā par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu un Augstākās padomes priekšsēdētājs.

Līdz ar to Latvijas Republikā līdz šim bijuši septiņi Valsts prezidenti: Jānis Čakste, Gustavs Zemgals, Alberts Kviesis, Guntis Ulmanis, Vaira Viķe-Freiberga, Valdis Zatlers un Andris Bērziņš. Savukārt valsts galvas Latvijas Republikai līdz šim bijušas vienpadsmit: Jānis Čakste (kā Latvijas Tautas padomes priekšsēdētājs, Latvijas Satversmes sapulces prezidents un Valsts prezidents), Gustavs Zemgals (kā Valsts prezidents), Alberts Kviesis (kā Valsts prezidents), Kārlis Ulmanis (kā Ministru prezidents, kurš izpilda Valsts prezidenta amata pienākumus), Pauls Kalniņš (kā Saeimas priekšsēdētājs, kurš uzņēms Valsts prezidenta vietas izpildīšanu), Jāzeps Rancāns (kā Saeimas priekšsēdētāja

biedrs, kurš uzņēms Valsts prezidenta vietas izpildīšanu), Anatolijs Gorbunovs (kā Augstākās padomes priekšsēdētājs), Guntis Ulmanis (kā Valsts prezidents), Vaira Viķe-Freiberga (kā Valsts

Kārļa Ulmaņa darbību, paliekot Valsts prezidenta amatā pēc 1940. gada 16. jūnija piekrišanas PSRS ultimativajai notei, un vēl jo vairāk Augusta Kirhenšteina darbību nevar pierēķināt Latvijas Republikai. Gan K. Ulmanis, gan A. Kirhenšteins šajā laikā rīkojās kā PSRS aģenti jeb instrumenti, izpildot šīs valsts uzdevumu un darbojoties tās interesēs.

prezidente), Valdis Zatlers (kā Valsts prezidents) un Andris Bērziņš (kā Valsts prezidents).

Konsekventa Valsts prezidentu un Latvijas Republikas valsts galvu nošķiršana ļauj precīzi identificēt attiecīgās valsts amatpersonas statusu un pilnvaru apjomu, kā arī raksturo Latvijas Republikas konstitucionālās iekārtas attīstību. ■

¹ Latvijas Republikas Saeimas 2015. gada 3. jūnija ārkārtas sēdes darba kārtība. Pieejama: http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS2_DK.nsf/DK?ReadForm&nr=9ff3c11a-6255-46f0-aba4-0a96af791d14.

² Valsts prezidenta Andra Bērziņa paziņojums. Pieejams: http://president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=22972.

³ Piemēra pēc skat.: Andersons E. Četri prezidenti. Latvijas Vēsture, 1992, Nr. 3, 21.–25. lpp., Nr. 4, 16.–19. lpp., 1993, Nr. 1, 23.–27. lpp., Nr. 2, 18.–21. lpp.; Bijušie Valsts prezidenti. Pieejams: http://president.lv/pk/content/?cat_id=24.

⁴ Latvijas Republikas Satversme. Valdības Vēstnesis, 30.06.1922., Nr. 141.

⁵ Plašāk skat.: Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2011. gada 10. maija viedokļa "Par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros" 27.–40. punktu.

⁶ Likums par Valsts prezidenta amata izpildīšanu. Valdības Vēstnesis, 19.03.1936., Nr. 65.

⁷ Plašāk skat.: Pleps J. Autoritāras valsts izpratne un pamatprincipi: Kārļa Ulmaņa režīms. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. LU 72. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 69.–76. lpp.

⁸ Pilsoņi! Valdības Vēstnesis, 16.05.1934., Nr. 107.

⁹ Valdības deklarācija. Valdības Vēstnesis, 19.05.1934., Nr. 110.

¹⁰ Kā noritēja 11. aprīļa svinības. Valdības Vēstnesis, 15.04.1936., Nr. 84.

¹¹ Likums par likumu izsludināšanas kārtību. Valdības Vēstnesis, 8.06.1934., Nr. 125.

¹² Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. Rīga: Latvijas Universitāte, 1938, 35. lpp.

¹³ Dišlers K. Autoritāras valsts iekārtas pamatprincipi. Rīga: Valters un Rapa, 1937, 13. lpp.

¹⁴ Bērziņš A. Labie gadi. Pirms un pēc 15. maija. [B. v.]: Grāmatu Draugs, 1963, 233. lpp.

¹⁵ Dunsdorfs E. Kārļa Ulmaņa dzīve. Celinieks. Politikijs. Diktators. Mocekļi. Rīga: Zinātne, akciju sabiedrība "Lana", 1992, 291. lpp.

¹⁶ Likums par Valsts prezidenta amata izpildīšanu. Valdības Vēstnesis, 19.03.1936., Nr. 65.

¹⁷ Dišlers K. Autoritāras valsts iekārtas pamatprincipi. Rīga: Valters un Rapa, 1937, 33. lpp.

¹⁸ Turpat, 34. lpp.

¹⁹ Bērziņš A. Labie gadi. Pirms un pēc 15. maija. [B. v.]: Grāmatu Draugs, 1963, 233. lpp.

²⁰ Gesetz über das Staatssoberhaupt des Deutschen Reichs. Vom 1. August 1934. Pieejams: <http://www.documentarchiv.de/ns/stobrhpt.html>.

²¹ Zvinklis A. No autoritārisma līdz padomju totalitārismam: manipulācijas ar Latvijas Republikas Satversmi (1934–1940). Grām.: Latvijas valstiskumam 90. Latvijas valsts neatkarība: ideja un realizācija. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2010, 226. lpp.

²² Latvijas telegrāfa aģentūras paziņojums. Valdības Vēstnesis, 17.06.1940., Nr. 134.

²³ Paziņojums. Valdības Vēstnesis, 21.06.1940., Nr. 138.

²⁴ Pārgrozījums likumā par Valsts prezidenta amata izpildīšanu. Valdības Vēstnesis, 20.07.1940., Nr. 162.

²⁵ Valsts prezidenta 1940. gada 21. jūlija paziņojums Nr. 1. Valdības Vēstnesis, 22.07.1940., Nr. 163.

²⁶ Sal.: Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 29.2. punkts.

²⁷ Turpat.

²⁸ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 255. lpp.

²⁹ Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 22.–34. punkts.

³⁰ Andersons E. Latvijas Centrālā padome – LCP. No: Andersons E., Siliņš L. u.c. Latvijas Centrālā padome – LCP. Latvijas nacionālā pretestības kustība 1943–1945. Upsala: LCP, 1995, 10.–122. lpp.

³¹ Plašāk skat.: Neiburgs U. Latvijas Republikas Saeimas priekšsēža Paula Kalniņa 1944. gada 8. septembra deklarācijas par Latvijas valsts atjaunošanu un valdības izveidošanu. Latvijas vēstures institūta žurnāls, 2014, Nr. 3(92), 132.–142. lpp.

³² Turpat, 138. lpp.

³³ Turpat.

³⁴ Turpat, 139. lpp.

³⁵ Otrā vēstule. Latvijas Republikas Saeimas prezidija 1948. gada 10. maija vēstule Kārlim Zariņam. Brīvība, 1948, Nr. 1, 39. lpp.

³⁶ Bīskaps Jāzeps Rancāns. Dzīve un darbs. Dr. H. Tichovska redakcijā. [B. v.]: Astras apgāds, 1973, 187.–188. lpp.

³⁷ Vanags K. Latvijas valsts Satversme. [B. v.]: L. Rumaka apgāds Valkā, 1948, 1990. gada pārspieduma 25.–26. lpp.; Bastjānis V. Bīskapa J. Rancāna sabiedriski politiskā darbība. Grām.: Bīskaps Jāzeps Rancāns. Dzīve un darbs. Dr. H. Tichovska redakcijā. [B. v.]: Astras apgāds, 1973, 207. lpp.

³⁸ Latvijas Senāta senatoru atzinums par Latvijas Satversmes spēkā esamību un Saeimas pilnvarām okupācijas apstākļos. Latvju Ziņas, 17.05.1948.

³⁹ Plašāk skat.: Pleps J. Bīskaps Rancāns un Satversme. Valsts prezidenta vietas izpildīšana. Jurista Vārds, 3.03.2009., Nr. 9 (552), 18.–29. lpp.

⁴⁰ Plašāk skat.: Pleps J. Latvijas Republikas Satversmes piemērošana (1934–1993). Grām.: Jurisprudence and Culture: Past Lessons and Future Challenges.

Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 653.–662. lpp.

⁴¹ Plašāk skat.: Vonogsalits A. Latvijas satversmes 25 gadu atcerei. Latgola, 1947, Nr. 40, 1.–3. lpp.; Bukšs M. Satversmes sapulce un Latvijas Satversme. Dzeive, 1970, Nr. 100, 8. lpp.; Bastjānis V. Bīskapa J. Rancāna sabiedriski politiskā darbība. Grām.: Bīskaps Jāzeps Rancāns. Dzīve un darbs. Dr. H. Tichovska redakcijā. [B. v.]: Astras apgāds, 1973, 200.–239. lpp.

⁴² Plašāk skat.: Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 180.–181. lpp.

⁴³ Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi. Valdības Vēstnesis, 3.06.1920., Nr. 123.

⁴⁴ Dišlers K. Latvijas pagaidu konstitūcija. Vispārīgās piezīmes. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1920, Nr. 2/3, 54. lpp.

⁴⁵ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 181. lpp.

⁴⁶ Par Latvijas Republikas valsts galvu līdz Saeimas sanākšanai. Latvijas Republikas Augstākās padomes un Ministru Padomes Ziņotājs, 15.10.1992., Nr. 39.